

Vaiva
Rykštaitė

Lizos būtas

*romanas
apie mergaitę,
jos mamą,
ir kelis jų vyrus*

TYTO ALBA

Vaiva
Rykštaitė
LiZoS
butas

romanas

VILNIUS 2020

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

Šį leidinį draudžiama atgaminti bet kokia forma ar būdu, viešai skelbti, taip pat padaryti viešai prieinamą kompiuterių tinklais (internete), išleisti ir versti, platinti jo originalą ar kopijas: parduoti, nuomoti, teikti panaudai ar kitaip perduoti nuosavybėn.

Draudžiama šį kūrinių, esančių bibliotekose, mokymo įstaigose, muziejuose arba archyvuose, mokslinių tyrimų ar asmeninių studijų tikslais atgaminti, viešai skelbti ar padaryti visiems prieinamą kompiuterių tinklais tam skirtuose terminaluose tų įstaigų patalpose.

© Vaiva Rykštaitė, 2020

© Lina Sasnauskaitė, viršelio dizainas, 2020

© „Tyto alba“, 2020

ISBN 978-609-466-449-6

Prisimenu, kaip važiavome jo apžiūrėti. Mama aprenė mane „Ritės“ fabriko megztiniu ir sijonu, nors aš labai norėjau vilktis suknelę su Mikimauzu. „Ne mikimauzai man dabar galvoj!“ – mama atrodė irzli, nervinasi. Supratau, kad reikalai rimti. Perskaičiau tai mamos veide ir nesiginčijau. Mes bendrininkės. Dabar ir visados, ir per amžius amen.

„Ritės“ fabrike dirbo močiutė Elena – iš ten ji parnešdavo rūbų. Dabartiniu supratimu – pavogdavo, nors močiutė, keturiasdešimt metų ištikimai atidirbusi „Ritėje“, patikslintų – nurašydavau. Tartum ant popieriaus parašius, kad šeši puikūs megztiniai buvo brokuoti, kas nors pasikeistų. Anuomet pasikeisdavo. Dabar tokius žmones vadina homo soveticus ir visi laukia, kol jie išmirs. Bet kas tada pasakos istorijas apie išsidriekusias per naktį ilgas eiles prie duonos ir parduotuves, kuriose galėdavai rasti tik du produktus, pavyzdžiui, muilo ir miltų? Tai pasakos dokumentika per „Discovery“ kanalą. Ir meniniai filmai, tokie kaip „Good Bye, Lenin!“ – hipsterių klasika, kaip ir jų pamėgti šlykštūs megztinukai, kad ir tie patys iš „Ritės“, dabar turbūt išdidžiai kabantys vintažo parduotuvėse. Tokius „Etsy“ dažnai perka japonai – kuo keistesnis raštas, tuo

daugiau pinigų jie moka už megztuką, plius pašto išlaidos. Nors anuomet močiutė megztinius, getrus, sijonus ir šalikus nurašydavo ne dėl pelno. Ji tik aprengdavo savo šeimą, ir net pats fabriko direktorius nebūtų jai prieštaravęs. Jis irgi aprengdavo savo šeimą. Visi taip darė. Tiesiog.

Tądien dar nesupratau, kad mama „Ritės“ drabužiais mane aprengė tyčia, turbūt iš anksto viską apgalvojusi. Kad tik nepasirodytume turtingi. Juk tokius megztinius galėjo gauti kiekvienas durnius, nors ir ne kiekvienas durnius turėjo „Ritėje“ dirbančią močiutę. Visai kitas reikalas buvo bluzonai su mikimauzais, kapišonais, užtrauktukais; džinsai, kedai ir kiti importiniai dalykėliai. Norint gauti ko nors, kas nebuvo gaminama vietos fabrikuose, reikėdavo važiuoti pas spekuliantus.

O Dievuliau, kaip norėjau, kad man tada būtų buvę dvidešimt penkeri, o ne treji, kai su mama ir tėčiu Gunia, pasistatę sviesto spalvos žigulį kažin kokio daugiabučio kieme, prieš tai apsidairę, ar niekas nemato, žengėme į sėmkomis kvepiančią laiptinę, kurioje, pravėrusi odines, putas lyg sofa, kniedėmis kaltas duris, mus pasitiko raukšlėta stora blondinė ryškiai dažytomis lūpomis! Jos virtuvėje kairėje – visų keturių kambarių butų virtuvės buvo kairėje pusėje – stovėjo elektrinis virdulys ir mikrobangų krosnelė, o ant drūtas šeimininkės šlaunis aptempusių mėlynų džinsų įžūliai pūpsanti etiketė „Lewis“ tik patvirtino: bobos tikrai būta turtingos. Sėskit sėskit, sakė ta boba, atnešė mamai ir tėčiui Guniai kavos iki tol niekur nematytuose puodeliuose ir čia pat iš languotų tašių traukė čėžančiame celofane suvyniotus ryškiaspalvius daiktus.

Nežinau, ką tada pirkto mama. Ja dėta, būčiau pirkusi džinsinį švarkelį su nugaroje išsiuvinėtu tigru, gero plaukų lako ir daug daug „Donald“ kramtoškių. Bet tėtis Gunia buvo taupus,

tad, nujaučiu, mamai teko rinktis: arba importinis lakas, arba švarkelis. „Pagalvok, kas praktiškiau?“ – pamenu tėčio Gunios balsą, žigulio salono kvapą ir jo glėbyje apimdavusį jausmą – viskas bus gerai (jei viską iš anksto apgalvosime).

Iš spekuliantės pirкта suknutė su Mikimauzu – geriausias drabužis, kokį tik galima turėti, ypač 1988-aisiais, kai tau treji. Kodėl tokią svarbią dieną man neleido ja pasipuošti, tada nesupratau ir šiek tiek nusivylusi gyvenimu nucimpinau į tėčio Gunios mašiną.

– Manai, ji sutiks? – mamos balsas kaip ne mamos.

Tėtis Gunia prisimerkė ir prisidegė cigaretę. Tarp pilkų Šiaurės prospekto daugiabučių aidėjo į karštą asfaltą mušinėjami kamuoliai, lydimi entuziastingų bernų šūkčiojimų ir pratisų lyg karvės mūkimas per langus išlindusių jų motinų balsų:

– Tooomaiiiii, namoooo, valgyyyyyt!!!

Gal todėl, kad man niekada nebuvo leista žaisti su tais bernais nei išgirsti pratiso savo mamos šaukimo, ant asfalto dunksintys kamuoliai iki šiol asocijuojasi su nežabotu, laikinu, tik trumputę karštą vasarą mieste apimančiu laimės jausmu. Pro atdarą žigulio langą iškišusi abi rankas vaizdavausi skrendanti. Po akimirkos sudrausmintą atsiklaupiau ant užpakalinės sėdynės ir mojavau už mūsų važiuojančiam vairuotojui. Parodžiau liežuvį. Vyras pagrūmojo pirštu. Išsigandusi, kad dabar tas diedas sustabdys eismą ir paskys mane tėvams, griuvau ant žigulio grindų ir ten pragulėjau du posūkius, kol galiausiai labai lėtai kilstelėjau galvą įsitikinti, kad piktasis vairuotojas mūsų neseka.

– Jei neprikalbėsi nesąmonių, sutiks. Ko jai nesutikti? – pagaliau atsakė tėtis Gunia, kai mudvi su mama jau buvome visai pamiršusios klausimą.

Šiaurės prospekto daugiabučius horizonte pakeitė Neries pakrantės medžiai, juos pravažiavus tolumoje išlindo smailūs rotušės ir katedros bokštai. Įsukus į duobėtą senamiesčio gatvelę, net mano vaikiškos akys matė, kad Šiaurės prospekto namai gražesni. Modernesni, kaip išgirdau sakant tėtį Gunią. O čia mus pasitiko aptrupėjusių raudonų plytų pastatai su medinėmis langinėmis ir šalimais stoviniuojantys nemalonūs tipai. Tiesa, Šiaurės prospekte, mūsų buto laiptinėje, irgi gyveno vienas nemalonus tipas. Niekas nežinojo jo vardo, vadinome jį Bučiumi – turbūt dėl nuolat ištinusių, lyg bičių sugeltų lūpų, kurias sučiaupęs jis visada rodėsi pasiruošęs bučiniui. Bučius dažnai kalbėjosi su savimi ir dvokė šnap-su. „Bet jau geriau šimtas Bučių nei čigonai!“ – vėliau šaukė mano mama, supratusi, kad kiemas, kuriame prie suolelio spietėsi būrelis juodbruvų moterų ilgais spalvotais sijonais, ir yra *tas* kiemas.

– Adresas teisingas, bus čia... – lyg teisindamasis sakė tėtis Gunia.

Kiemas buvo apsuptas draugėn sumūrytų pastatų sienų, kurių kiekviena, rodėsi, turi savo veidą – seną, suvargusį, stebintį atvykėlius išklerusių langų akimis. Visai ne taip kaip Šiaurės prospekto namai – vienodi, tvarkingai išrikiuoti lyg pilki kareivukai. Iškart matėsi, kad senamiestyje gyvenantys žmonės nepripažįsta tvarkos.

Ramunių kuokštai, styrantys iš žemėn sumestų padangų.

Kastuvėlis, alaus butelis, lėlė išsukiotomis kojomis.

Čigonės lukštena saulėgražas.

Giliukai gurgžda po mano lakiniais bateliais su kulniuku. Einant asfaltuotu Šiaurės prospekto kiemu tie bateliai šauniai kaukšėdavo, aidėdami per visą rajoną. Bet čia auga ąžuolas.

Man treji metai ir aš jau suprantu: gali būti, kad čia bus mūsų namai.

Čigonės garsiai juokiasi.

– Man bloga nuojauta! – mama įsikimba tėčiui Guniai į parankę.

– Nu cit, cit, tik nesudurniuok dabar, – ramina tėtis Gunia, bet ir pats kažkodėl neskuba eiti vidun. Ant kairio namo sienos kreida parašyta 8C, o vietoj laiptinės durų žioji tamsi skylė.

– Jūs pas ką? – nepakildama nuo suoliuko paklausė viena čigonė.

– Pas Lizą, – atsakė mama.

– Nėr namie, – atšovė užtikrintai. – Gal pavaražyt?

Matyt, ir tėčiui Guniai čigonės rodėsi baisesnės net už laiptinės juodumą – nėrė vidun neatsigręždamas, mums palikęs tik kartų „Kastyčio“ dūmų dryksnį. Su mama nusekėm jam iš paskos.

– Iš akių matau, kad turit bėdų. Prakeikti esat! Visi trys! Galiu atvaražyt, viens du! Šviesi moteris prakeikė, matau kaip dieną, – girdėjosi čigonės šauksmai.

Apsipratę prie tamsos pamatėme, kad pirmame laiptinės aukšte tėra dvejios durys. Vienos, vedančios į butą, ir kitos, mažytės, lyg nykštukų, o ne žmonių įstatytos. Durų skambutis neveikė, todėl tėtis Gunia pabeldė kumščiu. Niekas neskubėjo mūsų įleisti.

– Gal tikrai nėra namie? – mama nervingai trypčiojo vietoje.

– Juk tarėmės! – nepasidavė tėtis Gunia.

Jis buvo garbės žodžio žmogus. Dabar jau neprisimenu, koks buvo pilnas tėčio Gunios vardas, visi jį taip ir tevadino – Gunia. Aukštas, bet pakumpęs, siaurų pečių, dažnai suvargęs,

trumpais pilkais plaukais, kuriuos mama kas savaitę patrum-pindavo mūsų Šiaurės prospekto buto virtuvėje. Tėtis Gunia mėgo taisykles. Rytą atsikėlus pirmiausia išsivalyti dantis ir išgerti stiklinę vandens. Po tualetu, grįžus namo, prieš valgį, po valgio, prieš miegą, prieš atidarant šaldytuvą – kone kas pusvalandį reikėjo nusiplauti rankas. Nenaudoti to paties rankšluostuko rankoms ir indams sausinti. Todėl mūsų mažytėje virtuvėje virš kriauklės visada kabodavo du skirtingų spalvų rankšluostukai. Tėtis Gunia pasiusdavo, jei mama pakabindavo tos pačios spalvos ar panašaus rašto rankšluosčius. Nes kaip tada žinot, kuris yra kam? Todėl dažnai pats imdavosi tvarkyti virtuvę, svetainę, šveisdavo tualetą, vonią ir ūkiniu muilu vonioje rankomis skalbdavo mano megztinius iš „Ritės“, kai mama būdavo darbe arba grįžusi po darbo rūkydavo laiptinėje su kaimynkomis ir dainuodavo. Kartais užtraukdavo „O tu pašvilpauki, bernioke, iš Suvalkijos lygumų“ – šita buvo mano mėgstamiausia, bet dažniau girdėdavau „Bez menia tebe, liubimyj moj, zemlia mala kak ostrav, bez menia tebe, liubimyj moj, letet’ odnim krylom!“ Tėtis Gunia per privertas buto duris išgirdęs šitą posmą šyptelėdavo. „Ateik, Gintare, pasuksiu tavo ore kaip lėktuvą!“ – kviesdavo ūmai suminkštėjęs. Ir aš ateidavau, tėtis Gunia sukdamo mane aukštai, prie pat lubų, rankutėmis braukdavau dulkes nuo gėlėto šviestuvo gaubto, o iš laiptinės sklisdavo mamos daina. Tada ji grįždavo vidun, kad nusagstyty mane cigaretėmis ir saldžiais kvėpalais trenkiančiais bučiniais. Į nosytę, į akytę, į žanduką, o dabar – visus pirštukus!

Tėtis Gunia manęs nebučiuodavo, bet aš ir nealkau jo bučinių. Jis bučiuodavo mamą, ir kaskart tai padaręs išrausdavo iki kaklo. Mamai tai patiko. Ji kikendavo, basa strikinėdavo

ant sofos, erzindavo jį, akimirką, lyg pamiršusi mane esant šalia, iškišdavo liežuvį ir makaluodavo juo ore lyg gyvatė, žiūrėdama tėčiui Guniai į akis. Šis ir vėl išrausdavo, o tada išeidavo į darbą. Visada vakarais, jau sutemus. Tėtis Gunia šlavė gatves, žiemą kasdavo sniegą. Vos jam pradingus už durų mama apniukdavo. Kaipmat susirišdavo savo ryžus garbanotus plaukus į kuodą, įsisupdavo į violetinį chalatą prairusiomis kišenėmis ir sėdėdavo virtuvėje, laukdama, kol užmigsiu ar užsižaisiu, – kad galėtų ramiai parūkyti prie praviro lango, iki pusės uždengto oranžine obuoliukais marginta užuolaidėle. Toks buvo mudviejų nebylus susitarimas: mama slėpė nuo manęs, kad rūko, aš apsimėčiau to neužuodžianti. Bet vakarais, ypač kai tėčio Gunios nebūdavo, bijojau likti namie viena. Todėl mama neidavo į laiptinę, jei tik aš neidavau virtuvėn.

Miegamajame stovėjo išlankstoma sofa, vakarais pavirsdavusi mamos ir tėčio Gunios guoliu, ir mano lovytė su medinėmis grotelėmis. Parūkiusi mama išsivalydavo dantis ir ateidavo manęs migdyti. Glostydamo plaukus, dainuodavo, kasydamo ranką. Mano saule, mano švente, mano džiaugsmeli, mano mergyte, sakydavo. Tada aš dėdavausi mieganti ir stebėdavau ją – liūdną, lyg ko besiilginčią, ko besigailinčią, ir nors tuomet buvau per maža net viena eiti į kiemą, jau supratau – ne tėčio Gunios, į darbą išėjusio, ji ilgisi. Stovėdavo priešais spintos veidrodį, pažeme nuspyrusi chalatą, ir susikaupusi apžiūrinėdavo savo nuogą strazdanotą kūną, tarsi svarstydamą: į ką ji galėtų išmainyti? ko jis vertas?

Pasileisdavo plaukus, susirišdavo. Papūsdavo lūpas, gnai bydavo skruostus, kartais pabučiuodavo savo atspindį, dažniau – mane, tolygiai kvėpuojančią, apsimetančią miegančią, ir vėl slinkdavo virtuvėn. Girdėdavau, kaip ten prasiveria lan-

gas ir spragtelėjęs užsiliepsnoja degtukas. Mama ilgėjosi gyvenimo, tik tada dar nesupratau – kitame kūne, kur?

Priešais lovą ant sienos kabėjo paveikslas su žaliame fone išsiuvinėtu juodu katinu. Spoksodavau į jį migdydamasi, o atsidususi vidury nakties įsivaizduodavau, kad kambarį apsėmusi tamsa – žvėrelio kailis. Visai kaip tame eilėraštyje, kurį mama deklamuodavo:

*Ir prie tamsos
Tegu vaikai,
Ir prie nakties
Lai pratinas.*

*O jei baisu,
Lai mano: tai –
Didžiulis
Juodas katinas.**

Ir tikrai, ant mano vokų galiausiai nusileisdavo tyki, minkšta lyg sėlinančio katino žingsniai daugiabučio naktis, užguldavusi krūtinę pūkinės antklodės sunkumu, saugojusi miegą iki tos nežinomos valandos – dar nepažinau laikrodžio, – kai suprakaitavusi pabusdavau, nusispardydavau apklotą ir tuoj pat sustingdavau, aklinoje tamsoje išgirdusi ritmišką inkščiojimą. Po trumputės amžinybės pasigirsdavo pratinas tėčio Gunios „ūūūūūūūūūūgh-aaahhhh!“⁶, tada – pakštelėjimai, žingsniai, kambarį įstrižai kertantis vonioje užsidegusios šviesos spindulys, tekantis vanduo, pagalvių purenimas, – kol mus visus tris vėl apglėbdavo tiršta katino kailio juoduma.

* Valdemaras Kukulas.

Vieną tokią naktį mama kuždėjo tėčiui Guniai, bet ir aš ją girdėjau:

– Kodėl tu varai man į vidų? Aš nenoriu vaikiuko.

– Bet aš noriu. Pagalvok, kaip būtų...

Vėl pakštelėjimai, patalų šnaresys, gilus atodūsis. Ji atsakė:

– Jei nori vaikiuko, reik didesnio buto.

– Reikia, tai bus.

* * *

– Mama, o galėsiu į šitą butą paveikslą su katinu pasiimti? – klausiu.

– Galėsi.

– Mama, o turėsiu savo kambarį?

– Pažiūrėsim, – mamos balse išgirstu nekantrumą.

Tėtis Gunia pasižiūrėjo į laikrodį ir darsyk, kiek smarkiau nei pirma, pabeldė į duris. Staiga mums už nugarų pasigirdo bildėjimas – atsigręžę pamatėme iš lėto besiveriančias mažas laiptinės duris ir jose pasirodė neįtikėtina žema žmogysta.

– A Kazlauskai būsit gal? – paklausė sprausdamasi pro tėvus prie didžiųjų durų. Rankose laikė dėl jos žemo ūgio atrodantį milžinišką raugintų agurkų stiklainį.

– Taip. Ponia Liza? – dabar mamos balse girdžiu baimę.

– Jo jo, sandėliuky buvau. A jūs buto pažiūrėt, jo? – vėl paklausė žmogysta ir, žiū, mes jau markstomės apakinti ryškos jos namų prieangio šviesos.

– Užeikit, užeikit, galit nesiauti, – sako moteris taip, tarsi visai neturėtų to omeny.

Visi trys nusiavėme batus ir dairėmės. Mamos ir mano

rankos nejučia susirado viena kitą, sukibo į šiltą guodžiantį mazgą ir mudvi žengėme siauru koridoriumi tolyn, gilyn, lyg į raganos olą, tolumoje viliojančią blausia rožine šviesele, galiausiai įgavusia toršero gaubto formą Lizos miegamajame – jį priėjusios jautėmės lyg žengusios per kitus pasaulius.

Tėtis Gunia uždavinėjo logiškus klausimus:

– Kada darytas virtuvės remontas?

– Kaip reikalai su vandentikiu, ar ne su rūdimis vanduo bėga?

– Ar kaimynai buvo kada užpylę lubas?

Gėlėti tapetai ir kilimai ant grindų ir sienų, sofos uždengtos skraistėmis su kutais, nukrautos gervėmis siuvinėtomis pagalvėlėmis. Indauja, pilna porcelianinių statulėlių, ant vienos kojos besisukanti balerina su rudu šuneliu... Pirštu braukiu per riebaluotą durelių stiklą. Trys vienas po kito pereina mi kambariai kūrė begalinio tunelio įspūdį, o juo keliaudama sulig kiekvienu ratu aptikdavau vis kitą įdomų daiktą. Ant sienos kabantis Lenino profilis, apkaišytas dirbtinėmis gėlėmis. Miegamajame pažirusios Taro kortos – tokias pačias turėjo ir mano mama, tik uoliai slėpė nuo tėčio Gunios. Ir lova – neįtikėtina didelė tokiai mažai moterytei kaip Liza, uždengta blizgia avietinės spalvos lovatiese su kvarbatkomis. Šalimais nuspirtos išklaipytos šlepetės su negrabiai prisiūtais violetiniais bumbulais. Ir ant toršero užsikoręs katinas – beveik kaip iš maniškio paveikslo, tik su baltomis letenėlėmis. Viršutinėje sekcijos lentynoje tvarkingai išrikiuotos užsienietišų gėrimų skardinės: „Pepsi“, „Fanta“, kitų nepažįstu. Kvepalų buteliukai, perlų karoliukais apklijuotas veidrodis, violetiniais dažais nuteptos virtuvinės taburetės ir per pusę sienos išsirangiusi vijoklinė gėlė stambiais vaškiniais lapais,

beveik užstojanti priėjimą prie sieninių spintelių. Kiek šitai mergaitei metų, gal nori saldainio? Slepūsosi plačiose mamos sijonkelių klostėse.

Liza buvo įdėjusi skelbimą į laikraštį, kad nori keisti butą į mažesnį. Sutarėme primokėti jai dešimt tūkstančių rublių ir kitą savaitę apsikeisti namais. Pati Liza buvo baisiai negraži, žema, kaulėtų pečių, didele galva ir didele burna su atsikišusiais dantimis. Kai po savaitės atvažiavome į savo naują būstą, jame radome Lizos paliktą toršerą su kutais ir dvi gervėmis siuvinėtas pagalvėles. Apsidžiaugiau, man atrodė taip gražu, bet mama vos pamačiusi susiraukė: kičas! Nuo tada žinau, kad kičas pasaulyje yra viskas, kas susiję su negražių moterų daiktais ir ypač jų dekoratyvinėmis pagalvėlėmis. Jų mama kaipmat atsikratė, o toršerą po ilgų derybų man vis dėlto leido pasilikti.

Tėtis Gunia sakė, kad butą suremontuosime, bet pirma reikia pasitaupyti pinigų. Dar jis sakė, kad viskas pasikeis, kad laisvė jau sklendo ore ir tuoj galėsime iškelti trispalves. Mama ant sienos pakabino paveikslą su katinu, po mano pagalve padėjo didelius gintarinius karolius ir pasakė: „Gintare, dabar čia bus tavo kambarys.“ Ir buvo. Pagaliau aš miegojau atskirai nuo jų, ant išskleidžiamos sofos, kurią mama atsivežė iš diedukų namo Slabodkėje. Naktimis gulėdavau rožinėje toršero šviesoje laukdama ryto – nežinia kodėl Lizos bute man buvo baisu. Klausydavausi girgždančių balkono durų, – dabar mama galėjo patogiai rūkyti balkone ir staiga nustojo nuo manęs slėptis. Girgždėjo ir lubos, nors Liza užtikrino, kad jokių kaimynų viršuje nėra, – išvažiavę į kaimą slaugyti merdinčios bobutės, kažin, ar kada begriš. Tačiau kažkas naktimis ten vaikščiojo, braižėsi. Gal bildukas? „Aš visiems bildukams vieną kartą ir amžiams pasakiau: štiš! Jei kuris nors iš jūsų

prikiš savo rudą pūkuotą pirštą prie mano Gintarytės, aš tik taukšt! ir virtuviniu peiliu nukaposiu rankes ties riešais, nepagalėsiu!“ – teatrališkai ramino mama. Ji buvo asmeniškai susitarusi su bjauriausiomis raganomis, sudariusi sandėrius su pikčiausiais kipšais ir net saldainiais papirkusi tą po kilimu gyvenantį baubą iš filmuko – nė vienas negalėjo manęs liesti anei gąsdinti iš tolo. Bet kas, jei kaimynų bute gyvena koks nors naujas padaras, dar nepažįstantis mano mamos? Kuris nežino, kaip ji papešė plaukus Šiaurės prospekto kaimynų dukrai Redai, sužinojusi, kad ta pešė mano; o Redos tėvams atėjus aiškintis tik išpūtė dideles pilkas akis ir sakė: „Jei dar kada skriaus mano Gintarytę, aš tą jūsų mergą ne tik papešiu – aš jai kasas nukirpsiu ir padegsiu vidury kiemo, kad būtų visiems pamoka!“ – tuo metu mamos veidas jau buvo išmėtytas raudonomis dėmėmis, ir ramiu balsu pradėtą sakinį ji baigė rėksminga greitakalbe. Kas, jei tas antro aukšto padaras nežino, kaip greitai įsiliepsnoja mamos pyktis ir kaip ji visai nebijo būti vadinama beprote? Tik atmata galvą ir juokiasi, visai kaip tada, kai Redos tėvai atatupsti traukėsi nuo mūsų durų laiptinėje: mergaitės tėvas liūdnas, o motina įsibauginusi, žegnodamasi. Reda daugiau man nepešė plaukų ir apskritai su manimi nežaidė. „Ji tau pavydi, – kuždėjo į ausį mama. – Visos mergaitės tau pavydi grožio ir minčių grakštumo, mano stebukle.“

Pati buvau įsitikinusi, kad vaikai pavydi dar ir mano mamos. Nes niekas tokios neturėjo visame Kaune, o gal ir visame pasaulyje. Bet dabar, gulėdama ant rombais margintos sofos dar nepažįstamoje naujo kambario prietemoje, nerimavau, kad tas antro aukšto padaras pervertins savo jėgas. Pamatęs balkone rūkančią smulkutę moterį ilgais garbanotais, į padri-

ką kuodą susuktais plaukais, palaikys ją eiline silpna moteriške. O tada paklius į didelę bėdą atėjęs manęs gąsdinti. Baisusis padare, neik į mūsų naują butą, saugokis, nes mano mamytė tave užmuš. Užmuš.

U ž m u š.

Tėtis Gunia parsirasdavo namo mamai jau užmigus. Man kas kart palengvėdavo išgirdus spynoje braškant jo raktą – tik tada būdavau rami, kad padaras iš antro aukšto pas mus jau tikrai neis. Nes jei kas nors ir gali nebijoti raudonplaukės gražuolės mamos, tai visi pasaulio padarai turi bijoti po darbo išvargusio vyro. Pasikabindavo savo oranžinę liemenę su atšvaitais koridoriuje ir eidavo į virtuvę išgerti kiaušinio. Tėtis Gunia mėgo žalius kiaušinius – juos gerdavo per pusryčius, po darbo ir prieš gerdamas šnapsą, nes, anot jo, baltymas padengia žarnyno sienelės ir tada nepasigeri. Šliurpt šliurpt naktį virtuvėje, šniurkšt nosimi, krenkšt, dzingsi puodeliai ir lėkštės. Užtat padaras antram aukšte nuščiuvęs, klausosi, kas čia dabar bus.

Kartais mama palikdavo tėčiui Guniai vakarienę, bet dažniau nepalikdavo, ir dėl to jie visada susipykdavo. „Kokia tu moteris?“ – niekad nesupratau šito tėčio Gunios klausimo, nors šiaip laikiau jį protingu žmogumi. „Tinginė!“ – sakydavo. O tada jau viskas priklausydavo nuo mamos nuotaikos. Žaismingai nusiteikusi ji kniaukdavo: „Nu ką tu, mylimas, sudurniavai visai, va, žiūrėk, visi namai iščiustyti, vaikas nupraustas, užmigdytas, matyt, labai pavargai, einam, padarysiu sumuštinį.“ Ir tėtis Gunia nusekdavo jai iš paskos į virtuvę, iš ten netrukus atsklisdavo prislopintas juokas ir skambūs pakštelėjimai – mama labai mėgo visai bučiuotis. Bet būdavo ir

taip, kad tėtis Gunia grįžta namo, neranda ko ėsti, rėkia, o mama užtrenkia jam po nosimi duris. „Nežadink mano vaiko, asile“, – sako, ir toliau sau žiūri filmą tokia veido išraiška, lyg mintyse juoktųsi iš jai vienai suprantamo pokšto. Tėtis Gunia likdavo miegoti ant salionėlio sofos.

Vieną tokią naktį eidama į tualetą radau tėtį Gunią verkiantį. Nežinia ko labai susigėdau ir apsimėčiau nieko nemačiusi. O kitąsyk, mamai šitaip jam prieš nosį užtrenkus duris, tėtis Gunia ėmė ir be jokio įspėjimo išspyrė durų stiklą. Į mano kambarį pažiro oranžinių šukių kruša, ir tada jau tikrai bijojau, kad dabar mama užmuš Gunią – žiauriai ir kankinamai lėtai, kaip daugybę kartų buvo grasinusi išžudyti mane gąsdinčius baubus. Bet, mūsų didžiai nuostabai, ji tik susirietė į kamuoliuką ir gaudžiai pravirko.

Durys kurį laiką taip ir liko be stiklo. Mama ir toliau atsisakydavo gaminti tėčiui Guniai vakarienę. „Nėra įkvėpimo, mano mylimas, – sakydavo. – Tu gi nenori, kad kažko primarmalinčiau puode su blogom mintim. Taip ir apsinuodyti galima!“

Jei nebūdavo įkvėpimo, mama maisto negamino net man – užtepėdavo ant juodos duonos sviesto, pabarstydavo cukraus ir nematomų fėjų dulkių – kad būtų gražūs sapnai! Ir viskas. Tėtis Gunia, matyt, bijodamas apsinuodyti be įkvėpimo ruoštu maistu, o gal tiesiog norėdamas, kad mama jį dar labiau mylėtų, vieną dieną parnešė namo didžiulę baltą dėžę, kurioje buvo naudota mikrobangė. Sakė, atvežta iš Vokietijos, esą ten žmonės taip gerai gyvena, kad tiesiog išmeta dar veikiančius daiktus į gatvę. Aišku, niekas iš mūsų šeimos netikėjo tokiomis pasakomis, bet įsivaizduoti šitokią neapprėpiamą gerbūvį buvo visai smagu.

– Vau! – sakė mano mama. – Vau vau vau!

Vaiva Rykštaitė
(g. 1985 m.) –
filosofijos magistrė,
tinklaraštininkė.
Šiuo metu gyvena
Havajuose,
augina dvi dukras.
„Lizos butas“ –
aštuntoji jos knyga.

Laiptinė kvepia skrudintomis saulėgrąžomis,
kartais – benamių šlapimu. Butą stebi ant suoliuko
kojomis tabaluojančios čigonės.

Čia gyvena Liza – palikusi tik violetinę taburetę ir
toršerą su kutais. Bute visada tamsu, saulę užstoja
senamiesčio mūrai. Kažkur toli už lango žmonės
ruošiasi į Baltijos kelią, stoja prieš tankus Sausio
tryliktosios naktį, švenčia, perka, parduoda –
laukinio kapitalizmo pradžia. Lizos bute dabar
gyvena maža mergaitė, kuri užaugusi nori būti
tokia kaip jos mama – mylėti tiek pat vyrų, dažytis
lūpas ir rūkyti balkone. Išėjus į kiemą, su čigonėmis
geriau nesisveikinti, šitaip kalba kaimynai. Į butą
kartą įsiveržė mafiozai, išdaužė viską, kas buvo po
ranka. Į butą braunasi vyrai, kantriai, atkakliai,
kiekvienas lyg lokio kailį savo moteriai dovanoja
vis kitokio stiliaus remontą.

Motina rūko balkone, čigonės kviečia praeivius
paburti iš rankos, maža mergaitė pirmąsyk išeina į
kiemą ieškoti draugų. Storos buto sienos
nepraleidžia nei saulės, nei riksmo,
bet viską atsimena...

ISBN 978-609-466-449-6

TYTO ALBA

Pirkite internetu
www.tytoalba.lt

